

Ս. Է. ԶՄԻՆԻ ՊԱՏՎԻՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՂԻՍՏԱՆՔՆԵՐԸ

1941 թվի ապրիլի 10—13-ին Սուրբ Էջմիածնում հրավիրված Աղգային—Եկեղեցական ժողովը իր ընդունած որոշումների մեջ Գերազույն Հոգևոր Խորհրդին պատվիրել է հետևալը. «Հանձնարարել Գերազույն Հոգևոր Խորհրդին պարբերաբար ուղարկել լիազոր ներկայացուցիչներ Միութենական Հանրապետությանը և Արտասահմանյան թեմերը ծանոթանալու նույն իրական վիճակին, հոգևոր իշխանություն հորժանեություն, վերահսկողություն, և բոլոր հարկին ցուցումներ տալու նպատակով: Այլև գոյություն ունեցող կապը թեմերի և Մայր Աթոռի մեջ ևս առավել խորացնելու և սերտացնելու համար և այս բոլորի մասին ղեկուցանելու Գերազույն Հոգևոր Իշխանություն ի տնօրինություն»:

Կատարելով Աղգային—Եկեղեցական ժողովի այս հանձնարարությունը Մենք, որպես Ամենայն Հայոց Հայրապետության Ազգրնախորհրդակալ, Մերձավոր Արևելքի թեմերը և Կիլիկիայի կաթողիկոսական տունն ու Երուսաղեմի պատրիարքարանը աշխատելու համար որպես Մեր լիազոր պատվիրակ ուղարկեցինք Գերազույն Հոգևոր Խորհրդի գիտական բարձրագույն պրոֆ. Ա. Արրահամյանին: Նրան ուղեկցում էր իր անձնական քարտուղարը, Ա. Նուշավան Տեր-Գրիգորյանը:

Պատվիրակությունը ուղիղ կես տարի շրջադաշն է Մերձավոր Արևելքը: Նա եղել է Ասորպատականի, Իրանա-Հնդկական, Իրաքի, Եսկապոսի թեմերում, Երուսաղեմում և Անթիոխիայում: Պատվիրա-

կությունը վերադարձել է Ս. Էջմիածին և Մեզ ներկայացրել ընդարձակ ղեկուցադրություն կատարած աշխատանքների մասին:

Ղեկուցադրից, ինչպես և Մերձավոր Արևելքի Մեր Հալապոստայալ համայնքներից ստացված դրույթյուններից ու Թերթերից, երևում է, որ պատվիրակությունը իր ստանձնած պարտականությունները կատարել է հաջող:

Ուրախ ենք ամենից առաջ նշել, որ պատվիրակությունը Մերձավոր Արևելքի հալ համայնքների կողմից, ինչպես միշտ, այս անգամ ևս արժանացել է սրտազին ընդունելություն: Ամենուրեք հալ համայնքները պատվիրակությանը ցույց են տվել արտակարգ հարգանք: Սփյուռքի հայությունն այդ խանդավառությունը վերաբերում է, թե որքան խորն է արտասահմանի հալ համայնքների զգացմունքները դեպի իր նվիրական Մայր Աթոռը:

Գրեթե բոլոր հայաշատ վայրերում և քաղաքներում տեղի հոգևոր իշխանության բաղձանքով պատվիրակությունը կարողացել է ղեկուցում Մայր Աթոռի մասին: Ղեկուցումներն ամենուրեք լսվել են մեծ հետաքրքրությամբ: Ղեկուցումներին մասնակցել են հազարավոր հայեր:

Մեր հալապոստայալները ամենուրեք հետաքրքրվել են Մայր Աթոռի կացությունով: Մխիթարված ենք, որ հալ համայնքներին մեծ ուրախություն են պատճառել պատվիրակի ղեկուցումներն ու պարզաբանությունները այն մասին, որ Սովետական Միության մեջ, ինչպես և

Սովետական Հայաստանում եկեղեցին միանգամայն ազատ է իր ներքին գործերի մեջ, որ Ս. Էջմիածնի միաբանության կազմը հարստանում է նոր, խոհեմ ու պատրաստված միաբաններով, իսկ Մայր Աթոռը օր ափսոս ավելի է բարդավաճում իր նոր ձեռնարկումներով, ինչպես՝ օրացույցի, Էջմիածինն ամսադրի հրատարակությամբ, հոգևոր ձեռնարանի բացման նախապատրաստությամբ, որի թույլտվությունն արդեն ստացվել է և այլն:

Ծանոթանալով մեր պատմիրականության գեղուցման մեջ բերած քաղմաթիվ փաստերի հետ Սփյուռքի հայության ձեռնարկած Հայրենասիրական մեծ գործի մասին Մենք վերին աստիճանի ուրախ ենք արտասահմանի մեր ժողովուրդի նախաձեռնության համար: Մայր Աթոռը, ինչպես հայտնի է, իր գոյության ողջ ընթացքում երբեք անտարբեր չի գտնվել դեպի Հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարը: Հայ եկեղեցին անտարբեր չի եղել դեպի Հայ ժողովրդի պայքարը իր Ֆիզիկական դոյության համար: Ուստի և պատերազմի հենց առաջին օրերից Մայր Աթոռը պարտք համարեց կոչ անել իր համատացյալներին, հորդորել նրանց իրենց մասնակցությունը բերելու Հայրենական սրբազան պատերազմին: Սփյուռքի հայությունը արձագանքեց Հայրապետական կոչին խոշոր ձեռնարկումներով: Մայր Աթոռը բարձր է դնահատում Սփյուռքի հայության այդ ձեռնարկումները: Հայրապետական Աթոռը գահավանդութուն է հայտնում իր համատացյալներին, հատկապես «Մասունցի Դավիթ» տանկային շարասյան կառուցման, դռնված Կարմիր բանակայինների բնաանիքների համար օգնություն կազմակերպելու և Հայրենասիրական այլ ձեռնարկումների համար: Սփյուռքի հայության հայրենասիրական այդ նախաձեռնությունը լավագույն առհավատչյան է այն անկեղծ սիրտ և նվիրվածության, որ հայությունը տածում է առ Հայրենիքը և

Մայր Աթոռը: Արդարև, համեստ են այդ միջոցները աշխարհաստան այս մեծ պատերազմում, սակայն նրանք կարևոր են այն տեսակետից, որ նորից վկայում են, որ Սփյուռքի հայությունը սիրում է իր Հայրենիքը և ապրում է նրա հեռանկարներով: Ուրախ ենք ավետելու ի լուր Սփյուռքի, որ հայ համատացյալների և հոգևորականության դանձված միջոցներով կառուցված «Մասունցի Դավիթ» տանկային շարասյունները իրենց անձնակազմերով ուղղմանակապետում հերոսական հաղթանակներ են տարել և արժանացել բարձր հրամանատարության լավագույն դնահատականի:

Մերձավոր Արևելքի հայ ժողովուրդը խանդավառությամբ ունկնդրեց Մեր պատմիրական՝ Միության ժողովուրդների միջոցած ազատագրական պայքարին հայ ժողովրդի մասնակցության մասին: Սովետական Միության և Սփյուռքի հայությունը իրավացիորեն աշխարհի առաջ հպարտ է զգում իրեն Հայրենական պատերազմի իր հերոս գավառներով, որոնք չեն խնայում իրենց կյանքը Հայրենիքի պաշտպանության համար: Սփյուռքի հայությունը նույնպես հպարտանում է պանծալի հայ հերոսներով, հայ գեներալներով և առանձնապես բանակի գեներալ հերոս Բաղրամյանով: Ուրախ ենք այստեղ նշելու Սփյուռքի հայության լիակատար դիտակցումը, որ հայ ժողովուրդը դարավոր իր ուրանումների մեջ, վերջապես, իր ամենատղնիվ բարեկամը, ամենաարտացավ բարեկամը դուր է Միության ժողովուրդների մեծ բնաանիքում: Սփյուռքի Մեր համատացյալները լիովին դիտակցում են նույնպես, որ եթե այսօր մեր ժողովուրդը իր պատմության ողջ ընթացքում պատերազմի այս թռչ ու բռնի մեջ ապահովվի փճակում է, ապա այդ պարտական է միայն Կարմիր Բանակի հղորմությանը, Միության ժողովուրդների համարտեղ և միասնական քանքերին:

Մեզ առավելագույն զոհանակություն պատճառեց Մեր պատվիրակի այն հաղորդումը, որ Սփյուռքի մեր հայությունը լինելով նվիրված հայրենասերներ և բշխածնասերներ միաժամանակ հավատարմ քաղաքացիներ են այն պետության, որի հովանին վայելում են նրանք։ Մեզ շատ ուրախացրեց հատկապես զեկուցման այն բաժինը, որի մեջ պատմվում է, թե ինչպես Սփյուռքի մեր հայերը կարգապահ քաղաքացիներ լինելով իրենց ապրած երկրներում միաժամանակ օրինակելի են իրենց համեստ կյանքը կազմակերպելու գործում։ Եվ այդ է պատճառը, որ Մեր ձախորդ Սերեկի լեզուական իշխանությունները առանձնահատուկ հարգանքով են նայում դեպի հայ համայնքները։ Աշխատասեր և շնորհալի հայ մարդու նկարագիրը այլ կերպ լինել չի կարող։

Մենք մեր շնորհակալությունն ենք հըղում Մեր ձախորդ Սերեկի կառավարություններին Մեր պատվիրակությանը ցույց տրված իրենց բարյացակամ վերաբերմունքի համար և ազդեցում առ Առաված այդ կառավարությունների զեկալարներին առողջություն և արեւատություն պարգևվելու համար։

Պատվիրակության համար տեղերում ստեղծել են բոլոր դյուրությունները ծանոթանալու թեմական գործերի հետ։ Ամենուրեք հրավիրվել են թեմական խորհրդի նիստեր, լսվել են առաջնորդների կամ փոխանորդների զեկուցումները, ծանոթացրել են թեմերի հովանավորության տակ դանվող զպրոցների և հասարակական կազմակերպությունների աշխատանքների հետ։

Մենք մեր թեմերում, անկասկած, ունենք նաև որոշ դժվարություններ և թերություններ։ Ունենք դեռ թափուր թեմեր, որոնց թեմականների հարցով այժմ մտահոգված է Մայր Աթոռը։ Ունենք հոգևորականներ, որոնց աշխատանքն անպայման պիտի ընդգծվի Մայր Աթոռի

կողմից։ Մայր Աթոռը չի կարող չզննահանել հայրենասեր այնպիսի հոգևորականները, զործունեությունը, ինչպիսին են դերասանիվ Տ. Գարեգին արքեպիսկոպոս Հովսեփյանը, զերապատիվ Տ. Ներսես արքեպ. Մելիք-Թանդյանը, զերապատիվ Տ. Մամբրե Լպիսկոպոս Սիրունյանը, զերապատիվ Տ. Խաչ արքեպ. Աջապահյանը, զերապատիվ Տ. Արտավազդ արքեպ. Սյուրմեյանը, բարձրադասիվ Տ. Կյուրեղ ծ. վարդապետը և մյուս Մեր հայրենասեր հոգևորականները։ Մայր Աթոռը չի կարող բարձր չզննահանել հասարակական այնպիսի գործիչների գործունեությունը, ինչպիսին են՝ պարոն Իսաևը Թեհրանում, դոկտոր Թովադյանը Բաղդատում, Զանիկ Զաքրինը Եգիպտոսում, Մարյանը Բեյրութում և այլն։

Պատվիրակությունը պատշաճ ընդունելության է արժանացել նաև Երուսաղեմի պատրիարքարանում և Կիլիկիայի կաթողիկոսական տանը։ Մեզ մեծ ուրախություն պատճառեց, որ Երուսաղեմի և Անթիլիասի Միաբանության մեջ այժմ դյուրություն ունի օրինակելի համերաշխություն և դիտակից փոխհասկացողություն։ Մեզ հատկապես ուրախացրեց պատվիրակության հաղորդումն այն մասին, որ թե Անթիլիասում և թե Երուսաղեմում դաստիարակված միաբանական սերունդը արդեն տվել է զեղեցիկ պատույններ, որի շնորհիվ մենք ունենք երիտասարդ, պատրաստված, ազանդավոր միաբաններ։

Մենք վերին աստիճանի դուռ ենք, որ Սփյուռքի մեր եկեղեցիները հեռու են կանգնած քաղաքական հոսանքներից։

Պատվիրակությանը տրված կարևոր հանձնարարություններից մեկը առաջիկա Ազգային-Եկեղեցական Ժողովի համար նախապատրաստական աշխատանք տանելու գործն էր։ Մեր հավատացյալները մեծ հեռանկարով են նայում առաջիկա Ազգային-Եկեղեցական Ժողովի աշխատանքների վրա և բոլորն էլ համոզված են, որ այդ

Ժողովը կարենոր դեր պիտի ունենա մեր եկեղեցու պատմութեան մեջ: Ժողովը չի հույսերն արդարացնելու համար անհրաժեշտ է նախապատրաստական ամեն տեսակ աշխատանք կատարել, որպէսզի մեր թեմերն իրենց լավագույն ներկայացուցիչներն ուղարկեն Ազգային—Եկեղեցական ժողով: Առաջիկա դարնանք աշխարհի ամեն կողմից Սուրբ Էջմիածին պիտի հաւաքվեն մեր եկեղեցու հոգեւորական և աշխարհական լավագույն ներկայացուցիչները և վերացնեն սե քողը Հայրապետական դահլից: Նրանք իրենց աչքով պիտի տեսնեն Մայր Աթոռ, պիտի տեսնեն Մայր Հայրենիքը, պիտի համբուրեն Ս. Էջմիածնի սրբութիւնները և պիտի անեն բոլոր հնարավորը ամբացնելու համար Մայր Աթոռի կապը Սփյուռքի հայութեան հետ:

Այդ ուղղութեամբ մեծ դործ ունին կատարելու հատկապէս մեր Էջմիածնացիներ և հայրենասէր հոգեւորականները: Ընդհանրապէս մեր եկեղեցու պատմութեան մեջ միշտ մեծ է եղել հայ հոգեւորականի դերը: Նրանք իրենց հայրենասիրութեամբ, իրենց մաքուր կենցաղով, իրենց ժողովրդասիրութեամբ և նվիրվածութեամբ դիպի իրենց սրբադան ուխտը միշտ էլ դառնովել են իրենց կոչման բարձրութեան վրա: Նրանք նմանվել են այն «քաջ հովիտներին», որոնց մասին ասում է Փրկիչը. «Ես եմ հովիտն քաջ. հովիտ քաջ զանձն իւր դընէ ի վերայ ոչխարաց»: Ճիշտ է, բաւականաչափ նոսրացել են մեր բարձր հո-

գեւորականների, մեր եպիսկոպոսների շարքերը, սակայն շուտով, երբ կգումարվի Ազգային—Եկեղեցական ժողովը, երբ բոլոր աթոռներից և թեմերից Սուրբ Էջմիածին կժողովվեն մեր եպիսկոպոսները և մեծ հանդիսավորութեամբ դա՛հ կբարձրացնեն արժանընտիր Հայրապետին, դրանով իսկ հնարավորութեան կստեղծեն մեր եկեղեցու լավագույն վարդապետներին եպիսկոպոս ձեռնադրելու Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարում:

Պատվիրակութեան միջոցով Մենք ստացել ենք Մերձավոր Արևելքի հայ հովատացյալներից Մայր Աթոռ ուղարկված նվերները, որոնց համար օրհնում ենք նվիրատու Մեր զաւակներին:

Մերձավոր Արևելքի Մեր հովատացյալների պատվիրակութեանը ցույց տրված սրտադին ընդունելութիւնը և նրանց դործնական աջակցութիւնը պատվիրակութեանը պատվով կատարելու իր վրա դրված պատասխանատու պարտականութիւնը լավագույն ապացույց են Սփյուռքի հայութեան Մայր Հայրենիքի և Մայր Աթոռի նկատմամբ տաճած անսահման սիրտ և նվիրվածութեան: Մեր ամեն մի հովատացյալ իր սրտի և հոգու խորքում երկու նկար ունի դրած՝ դրանցից մեկը Մայր Հայրենիքի նկարն է, իսկ մյուսը՝ Մայր Աթոռի:

Մեր գոհունակութիւնն ենք հայտնում և օրհնութիւնը տալիս պատվիրակութեանը իր հաջող դործունեութեան համար:

Ազգրբնիւ Տեղակալ Ամենայն Հայոց Հայրապետոսրյան

ԳԵՂՈՐԳ ԵՐԵՆՊԵՆՆԱՅԱՆ ԶԵՐԵՆՆԱՆ